

BETTY MOUATS ENSOMME REISE

Den hylende stormen pisket opp tårnhøye bølger rundt vesle «Columbine», som ble slengt hit og dit som et eggeskall på det frådende havet. Det eneste mennesket ombord var en fortvilet 60 år gammel dame fra Shetland, Betty Mouat, som klamret seg fast inne i kahytten. I ni dager og åtte netter drev hun fra Skottland til Norge, 400 sjømil midt i verste vinterstormen, mesteparten av tiden uten mat og vann og varme.

87 år etter den mirakuløse ferden er det nå kommet ut en bok om den gamle shetlandske husmannskonen og de ufrivillige redselsdøgnene som gjorde henne verdensberømt.

Sammendrag fra boken «The lone Voyage of Betty Mouat» av Roderick Grant, Aberdeen 1973.

mle Betty Mouat, fotografert i Ålesund lager etter den mirakuløse redningen sy.

Betty Mouat, datter av en fattig skomaker i landsbyen Levenwick på Shetland, født i 1825. For å bedre familiens økonomi, pleide faren å dra på sildefiske hver sommer, og da datteren var seks måneder gammel, kunne han ikke motstå fristelsen til å dra på en fangstbåt som skulle på hvalfangst ved Grønlandskysten. Det var store penger å tjene, og familien vinket fra kaien i Lerwick, da skuta stakk til sjøs. Betty, det siste som ble sett av den, både skip og besetning forsvant sporløst.

Enge enken flyttet hjem til sitt barnemål i Scatness på sørsiden av Shetland. Betty, lille datter og giftet seg noen år senere med fisker på stedet, Thomas Hay. Da de tsatte Elizabeth — eller Betty som hun ble kalt — å bo i familiehemmet i Scatness, fikk hun arbeid som husholderske for halvparten av lønningen drev det lille gårdsbruket.

Det var et slitsomt liv i det harde Shetlands-klimaet, og som de fleste kvinnene ute på den forblåste landsbygda, spesielt de ugifte, gjorde Betty mye mer enn å stelle huset og lage mat. Hun passet sauene, sanket torv til vinterbrensel og strikket strømper og sjal som ble solgt i Lerwick for en billig penge.

I attenårsalderen var hun en dag ute på markene for å lete etter en sau, da hun ble truffet i hodet av en haglladning. Skuddet kom fra en av naboenes som var på kaninjakt, og legen i landsbyen fikk fjernet de fleste av haglene. Men noen ble sittende igjen, for han mente det var for risikabelt å operere. Etter denne episoden levde Betty Mouat et stille og tilbaketrukket liv på gården i Scatness i mange år, og det så ut til at ulykken ikke skulle få noen alvorlige følger.

Da hun var 56 år gammel, var hun på hjemveien med et vognglass med torv, da ponnien ble

skremt og løp ut. I et forsøk på å stagge de kom hun foran vognen og ble slengt i bakket rett foran hjulene. Den ene foten kom under hjulet, og muskelskaden hun pådro seg, var årsak til en merkbart halting resten av livet.

Sommeren 1885 fikk hun et skjebnesvangert minne om den gamle skyteulykken. Hun fikk slag og ble delvis lammet på den ene siden av kroppen. I lang tid viste hun ikke tegn til bedring, og til slutt lot hun seg overtale av venner og slektninger til å reise inn til Lerwick både for luftforandringens skyld og for å få kyndig medisinsk behandling.

Iskald vind og sludd.

Betty hadde vært i Lerwick noen få ganger tidligere, siste gang i 1872. Men i en alder av 60 år var denne reisen på omkring 40 kilometer den lengste hun noen gang hadde vært fra barndomshjemmet sitt.

Skipperen på den vesle frakteskuta *Columbine*, James Jamieson, var en venn av Betty familie, og da halvbroren hørte at båten lå i Grutness for å vente på bedre vær, gikk han ombord for å ordne det slik at Betty kunne bli med til Lerwick. *Columbine* hadde bare søkt nødhavn i Grutness, og skipperen var lite lys ten på å ta henne med i det forrykende uværet som herjet langs kysten. Men vennskapet til familien veide tungt, og Betty fikk omsider beskjed om å pakke litt klær og komme ombord.

Nyheten om Bettys tur spredte seg raskt i landsbyen, og fra hele nabolaget kom kvinner med sjal og sokker og gensere som de ville ha brakt til Lerwick for å få solgt. Ved middagstid den 30. januar 1886 ble Betty hjulpet ombord på *Columbine*.

James Jamieson var en dyktig sjømann og hadde vært skipper på *Columbine* i mange år. Den seilte fast og trutt langs Shetlandskysten og fraktet post og varer mellom de sørlige bygdene og Lerwick, som hadde dampbåttforbindelse med fastlandet.

I fem dager hadde uværet rast over øyene med regn, sludd og iskald vind. Den var flere ganger oppe i orkans styrke, hadde pisket opp sjøen, revet taket av husene på land og blåst overende trær og skigarder. Nå hadde vinden snudd til sør-sørøst, rett på landsvind, og *Columbine* hadde knapt kommet utenfor den beskyttende havnen i Grutness, før hun kjørte baugen inn i kjempemessige dønninger. Vinden hylte i den knakende riggen da skuta la seg over og sto nordover langs kysten.

Foreligger forskjellige versjoner av hvordan Betty ble reddet i land på Lepsøy. Slik tegner tenkt seg dramset, etter at han var på stedet kort tid senere.

igsnes, en av Bettys red-
en lystyacht i Lerwick i

ter styringen.
er sto inne på land og så
til sjøs, blant dem var
ettys halvbror. Etter 30
ig hvordan båten begynte
ig. Baugen snudde gang
vinden, for så å falle av
m og tilbake som om den
n, noe var tydeligvis galt

Boddam, noen kilometer
t fikk båten i sikte. De så
n fossrodde gjennom den
len var nå så sterk at
fullstendig sperret av

stranden for å ta imot de
or lang avstand til å se
ombord. Akkurat da de
dningsbåt, kom livbåten
dønning gjennom skum-
land av ivrige hjelpere.

nm i den, som skjelvende
lig utmattet ble brakt i
n. Det var *Columbine's*
Smith, og matrosen Oli-
prørte tilskuerne stimlet
fortalte de at kaptein
kylt overbord og hadde
lige passasjeren i kahyt-
alene igjen ombord. Da
over sjøen for å få et nytt
var den forsvunnet i
øde mørket.
rklarte senere om ulyk-

llt en halvtimes tid ut fra
ølge traff skipet og truet
seilet revnet i en kraftig
jeg strevde med å repa-
itselig krenkning mistet
falt overbord. Da han
altfor langt akterut til å

båten på sjøen og tok oss
me. Da vi gikk i livbåten,
en et stykke borte. Han
e, men da vi kom bort til
innet. Vi rodde omkring
tter ham, før vi begynte
oppdaget vi at det var
. Vi rodde for livet, men
Dessuten ble livbåten fylt
e skifte på å øse. Derfor
and, det var den eneste

sjansene til å overleve. Betty Mouat var under
dekk hele tiden, vi så ikke noe til henne.

Det siste glimtet av «Columbine».

Ved firetiden om ettermiddagen fikk man det
siste glimtet av *Columbine*, flere sjømil
nord for stedet hvor de to skibbrudne var
kommet i land. Den var omkring 15 sjømil av
land og drev åpenbart østover. Øyeblikket etter
var den oppslukt av regnet og mørket, og ingen
skulle høre noe fra *Columbine* og den ulyk-
kelige passasjeren på mange dager.

Bare en time etter at de to sjøfolkene var
kommet i land i Boddam, fikk skipets eier,
John Bruce i Lerwick, beskjed om hva som var
skjedd. Han utlovet øyeblikkelig en rikelig
belønning til dem som ville dra ut i en båt og
finne skipet og kvinnen, men ingen lot seg friste.
Dette var så absolutt ikke fordi shetlenderne
er lettskremte av seg, men tvert imot et
utslag av deres århundregamle respekt for
sjøens enorme krefter.

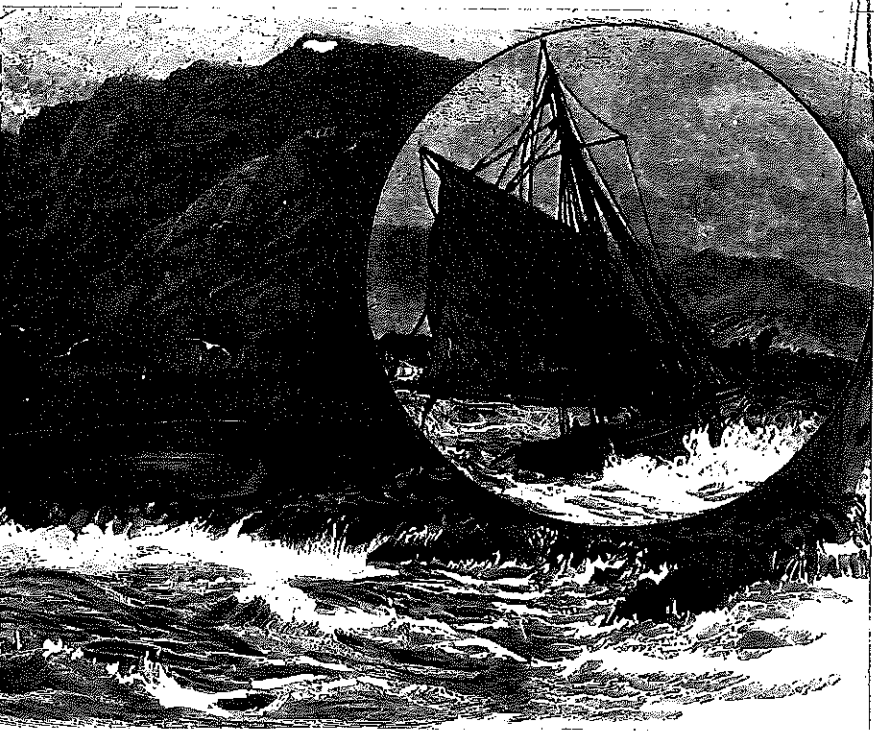
Dessuten trengtes det en betraktelig større
båt enn de som var i nærheten. Det ble telegra-
fert til Lerwick etter en dampbåt, men de to
største dampbåtene på Shetland var ikke i
Lerwick på det tidspunktet. Den eneste
maskindrevne farkosten i miles omkrets var
vesle *S/S Gipsy* av Aberdeen. Bruce fikk tillatelse
av eierne til å sende den ut på leting
samme ettermiddag, men i kveldingen dagen
etter, søndag, kom den tilbake uten å ha sett
tegn til den forsvunne båten.

John Bruce var ikke bare eier av *Columbine*,
han var godseier over hele distriktet og lands-
byen hvor Betty Mouat bodde. Vinden holdt seg
like sterk fra sør-sørøst helt til søndag etter-
middag, da den dreide mer vestlig og den
opprørte sjøen begynte å stilne. Bruce telegra-
ferte til eierne av Shetlands største dampskip,
som i mellomtiden var ankommet til Lerwick,
og fikk låne skipet gratis til en ny leteaksjon.

Klokken 4 mandag morgen stakk *Earl of
Zetland* til havs med blant andre styrmann
Jeremiah Smith ombord. Alle i Lerwick visste
nå hva som var skjedd, og da det kom tele-
gram fra sørsjesspen av øya tirsdag kveld om at
Columbine var funnet og tatt på slep av *Earl of
Zetland*, vakte det vill jubel. Butikkene stengte,
og folk forlot arbeidet for å vente på kaia. Hele
byen sto oppstilt da dampskipet sent på kvel-
den ankret opp på havnen — alene.

Leting uten resultat.

Telegrammet var bare bygd på et rykte; en
mann på land hadde sett to skip som seilte
tett etter hverandre, nestemann fortalte

Slik fremstilte den engelske «The Graphic» Bettys seilas over Nordsjøen og «Colum-
bines» stranding blant klippene på Lepsøy.

naboen at det ene skipet tauet det andre, og slik
gikk ryktet inntil alle var overbevist om at
redningen var vellykket.

Kaptein Nicolson på *Earl of Zetland* leverte
en fyldig rapport om letingen, de hadde krysset
omkring i et stort havområde med alle mann
på utkikk, uten å se spor av *Columbine*. Han
konkluderte med at båten sannsynligvis hadde
forlist.

— Hvis den fremdeles er flytende, ville vi ha
funnet den. Vi lette 60 sjømil av land og kunne
godt ha lett lenger ut dersom været hadde til-
latt det, men båten ville ganske sikkert ha
befunnet seg innenfor leteområdet. Hadde det
ikke rast full storm, ville den nok ha holdt seg
flytende, men jeg tror neppe den ville drive helt
til Norge — og det var den kursen den holdt.

Selv om kaptein Nicolson var en aktet sjø-
mann, var det fremdeles noen som nærte et lite
håp om å finne *Columbine*. John Bruce ville
heller ikke gi opp håpet. Han telegraferte til
den britiske konsulen i Stavanger og ba fis-
kerne og losene langs norskekysten være på
utkikk etter båten. Redningsmannen skulle få
10 pund, ingen liten sum den gang. Kapteinene
på to skip som skulle seile fra Lerwick til
Norge, ble også bedt om å være på vakt, og
mandag kveld, mens *Earl of Zetland* var ute og
lette, sendte han over telegraf en forespørsel
til Den britiske marine i London om de kunne
sende ut noen letefartøyer.

Admiralitetet svarte at de dessverre ikke
hadde noen skip til overs, og dette vakte
voldsom harme på Shetland. Saken ble sogar
tatt opp i spørretimen i Parlamentet og bidro
båre til å understøtte shetlendernes følelse av
at regjeringen brydde seg lite eller ingenting
om deres problemer.

Bruce ga ikke opp og tilbød 100 pund til den
som ville bli med ut på en øyeblikkelig lete-
aksjon. Ingen meldte seg. Og tirsdag kveld
raste stormen med uforminset styrke.

Dekket var øde og forlatt.

Etter over tre dager fløt *Columbine* fremde-
les. Rigger hang i laser og seilene var rev-
net, men skroget var ennå uskadd. Og Betty
Mouat var i live.

Hun hadde sittet i kahytten ved foten av lei-
deren som førte opp til dekket, da hun hørte
skipperen rope at storseilet revnet. Nesten med
det samme *Columbine* kom ut av havnebas-
senget i Grutness, var hun blitt sjøsyk, men da
hun hørte løping og skriking oppe fra dekket,
forsøkte hun å klatre opp leideren. Taket glapp,
(Forts. side 74.)

18. fra side 70.)
 det traff land. nord for Vigra, t forbi, ville den arktiske strøk. ver at nordmen- ne, og shetlen- te om det, kom ingen av Betty v sjøens store

Betty Mouat levde i 32 år etter den strabasisse ferden, som ville ha merket yngre mennesker enn henne. Men det lot ikke til at hun overhodet fikk mén av opplevel- sen.
 Hun sovnet stille inn onsdag 6. februar 1918, i en alder av 93 år, nøyaktig på dagen 32 år etter strandingen på Lepsøy. ★ ★ ★

iv selve red- r at vraket ble te gutter senere varierende. Slik fiskeren Knut seg ut til båten n reporter fra sman» fortalte a ble halt i land undt livet. Knut ans var muli- nen med henne le hodet hennes m brenningene. e henne opp på ene ofret glade- og skjorter til dne.
 opp den smale m lenger sør på uttet i en varm nann ved navn en av en silde- dsiden av Lep- ødt om å ta med om Betty var greide hun å istorien. Da han om hjem igjen, yndighetene i merte den bri- avanger, som i e den sensasjo- Lerwick på

Blekksprutbyen

(Forts. fra side 18.)

bort fra blekkspruthuset, vitner om at blekkspruten foretar bedøm- melser som forekommer hos de færreste dyr.

Blikket.

Alle — både Falco, Dumas og Deloire — snakket om blekk- sprutens blikk. Det gjelder særlig blekkspruter som er i aktivitet, blekkspruter vi har stilt overfor problemer for å se om de kan løse dem.

Det er ingen tvil om at dyrene kan undersøke gjenstander og verden rundt seg ved hjelp av armene. Men de ser også, og det er særlig på basis av synsinntrykket at de tar sine beslutninger. Det er også ved hjelp av synet blekk- spruten forstår, hvis det er tillatt å bruke et slikt ord.

— Jeg har studert mange fis- kesorter, sier Falco, — og jeg har lagt merke til blikket deres. De er alltid de samme — øynene er run- de og stirrende, og de mangler det glimt som vitner om respons. Vi vet ikke engang om de kan se. De er mer følsomme overfor ting som kommer på siden av synsfeltet deres enn andre steder. Med blekkspruten er det imidlertid stikk motsatt. Jeg har ofte hatt inntrykk av at de «tenker». Man kan føle hvordan de ser en gjen- stand vi holder frem for dem, og vi merker at de har registrert den, at noe foregår i blekksprutens hjerne. Dette inntrykk blir bekreftet når man ser at blekksprutens reaksjo- ner gir seg utslag i farve- forandringer. Mange av disse far- veforandringene røper et sterkt ønske om å gripe etter det fremvis- te objektet.

Hvis en dykker nærmer seg en blekksprut meget sakte, og hvis han samtidig vifter med hånden eller et hvitt tøystykke — alt som beveger seg fanger dens opp- merksomhet — viser blekkspruten sine øyne istedenfor å trekke seg inn i hulen sin. Den begynner å stikke seg frem og bevege seg sakte i sirkel. De to øynene kan iakttas to forskjellige områder på samme tid. Det går an å hypnotisere en blekksprut ved å stirre den i øyne- ne. Blekkspruten blir da ubevege- lig, og øynene stirrer bare på hyp- notisøren.

Hvis den gjenstanden blekk- spruten ser, pirrer dens nysgjer- righet, blir blikket mer intenst. Dyret strekker først ut en arm, så en til. Det forsøker å berøre gjen- standen. Men er det froskemenn i nærheten, sørger den for å holde seg forankret til huset sitt med to eller tre armer så lenge det lar seg gjøre.

I motsetning til det som virkelig er antatt, var alle våre dykkere enige om at det ikke virket som om blekksprutens armer var like, eller at hver og en av dem kan gjøre det

ger direkte i blekksprutens syns- felt, brukes til å undersøke gjen- stander med og til å gripe med. Alle armene kan imidlertid for- lenges betydelig. Alliet anslår at denne forlengelsen utgjør 10—12 centimeter for en middels store blekksprut, det vil si en som veier mellom to og tre kilo. Samtidig med at armene forlenges blir dia- meteren redusert, og armene blir meget tynne, særlig i tuppene.

Blekkspruten arbeider også med de to neste armene. De brukes særlig til å plukke småstein og fange krabber med. Blekkspruten kan oppnå en fantastisk koordina- sjon av sine «offensive» bevegel- ser, og det er takket være et koor- dinasjonssenter i hjernen at den kan bestemme seg for et spesielt handlingsmønster når det oppstår konfliktsituasjoner, som for ek- sempel når en arm griper etter en krabbe mens en annen arm holder en farlig gjenstand på avstand.

Blekksprutens bukarmen synes først og fremst å bli brukt til opp- ankring. En av blekksprutens hovedoppgaver er å opprettholde kontakten med sin klippe eller hu- le. Denne kontakten gir den styrke og selvtilitt. Blekkspruten vet at den er sårbar i åpent vann.

Ved flere anledninger strakte Genest langsomt ut en naken arm mot en vennlig blekksprut. Ved å holde seg urørlig en stund, fikk han dyret til å sende ut en arm og så en til. Sugekoppene følte langs dykke- rens arm, beveget seg oppover og trakk i den som om blekkspruten ville ha den med inn i hulen sin. Genest beveget seg imidlertid ikke. Med sin frie hånd holdt han et stykke krabbe eller fisk frem for blekkspruten samtidig som han holdt åtet så langt vekk som mulig fra hulen. Dyret besluttet seg da endelig til å komme ut, men det hadde krevd mye tålmodighet fra Genests side.

Genest klarte til slutt å få en blekksprut til å krabbe opp på kroppen sin. Av og til gjemte dyret seg mellom ryggen hans og luft- flaskene, eller det la seg på hjel- men eller masken hans. Genest klarte å bringe med seg en blekk- sprut til *Espadon* på den måten, uten at han tok i den en eneste gang. En blekksprut er nemlig i stand til å gjøre mange ting, bare man vet hvordan man skal spørre den.

I åpent vann kan det lykkes for en dykker å leke med en blekk- sprut, men det krever mye tid og varsom fremferd. Frédéric Du- mas har alltid vært flink til det. Hvis leken ikke skal bli ødelagt, må imidlertid dykkeren være villig til å slippe blekkspruten når den har fått nok. Så snart blekkspruten er kommet tilbake til hulen sin, føler den seg sikker og beskyttet etter en opplevelse som uten tvil har vært ganske enestående. Kon- takten med disse monstrene — froskemennene — må være både skremmende og fascinerende for en blekksprut, men det er fantas- tisk å se hvor hurtig den venner seg til en slik erfaring.

(Utdrag fra boken «Octopus and Squid», Doubleday & Company Inc. Copyright 1973 by Jacques- Yves Cousteau.)

SLUTT

Når du skal sy i boblestoff

— må du sørge for å lukke klippekantene skikkelig. Med overløksømmen lukker du kantene effektivt. De holder i bruk og i vask etter vask.

Forlang flere opplysninger om Husqvarna 2000 —sy- maskinen med flere nytte- sømmer. Send kupongen til: Husqvarna A/S, Niels Hansens vei 1, Oslo 6

Husqvarna
 - når du skal sy

Jeg vil vite mer om Husqvarna 2000

Navn:

Adresse:

Postnr./sted: N. U. 5-74.